

V A R P A S

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Peržvalga 1902 metų.

Ištodami į Naujus Metus padarysime mėš nors trumpą peržvalgą praėjusių metų.

Peržiūrėję „Ukininką“ ir „Varpą“ p. m. mėš visiškai neradom žinių apie rupesčius lietuvių įgyti neteisingai lietuviams išplėstą lietuvišką spaudą.

Straipsnyje „Apie spaudos leidimą“ („Uk.“ 9) pasakyta, kad tuluose Lietuvos kraštuose „rengiasi“ prašyt leidimo spaudos, bet ar kas „prisirengė“, ar padavė prašymus, nežinia.

Vieton rupintis apie spaudos įgijimą lietuviai, matyt, užsiėmė kitokiais reikalais, ir tą dvasią lietuviško judėjimo galima užtėmyt pačiame straipsnyje „Apie spaudos leidimą“, kame autorius apsvarstęs spaudos klausimą, užbaigia straipsnį, tais žodžiais: „ne tiek mums reikia rupintis apie spaudos daleidimą, kiek apie platinimą tautiškos idejos tarp lietuvių.“

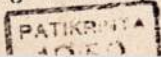
Tame tarpe, kada lietuviai pradėjo užmiršt rupintis apie spaudos išgavimą ir kada atkreipė didesnę atydą ant raštų platinimo, maskolių literaturoje vis tankiau tenka išgirst balsą apie reikalingumą gražinimo lietuviams spaudą ir tokiu budu prašalinti „nenormališką užsieninę literatūrą“.

Novoje Vremia Nr. 9397 sako, kad vietinė valdžia stropiai kovojanti prieš „negeistinas politiškas idejas“, bet ji esanti „per silpna, nes čia interesuotos ne atskiros ypatos, bet visa minia“.

Taigi platinimas tarp lietuvių tautiškų ir „negeistinių politišku ideju“ spirte spiria valdžią gražinti lietuviams spaudą. Suskubinimas gražinimo lietuviškos spaudos priguli nuo laipsnio prasiplatinimo užsieninės literatūros ir pakilimo tautiškai-politiško lietuvių susipratimo. Kada įkunijimas valdžios užmanymų atras Lietuvoj daug kliučių, tuomet nebeužteks valdžiai prievartos ginklu, bet turės ji griebtis teipgi ir už ginklo dvasiško — lietuviškos spaudos, ir valdžios bičiuliai vieton grumoti lietuviams kumščia, gaudinti juos Sibiru, ims kalbinti lietuvius lietuviškai ir dagi kreipsis į juos per lietuvišką spaudą. „Tėvynės Sargas“ Nr. 1 p. m. su giliu persitikrinimu skelbia: „laisvę spausdinimo lietuviškų knygų tada tegausime, kada nebeleisime vaikų į dabartines ruskas iškalas.“

Jeigu ikišiol valdžia negražino lietuviams spaudos, tai, matyt, jai sekasi darbuotis Lietuvoj ir prie tų gyvenimo sąlygų, kokios yra dabar.

Ir ko-gi valdžiai perdaug nusiminti?

Lietuviai pats paduoda jai ranką. Valščionis ne tik statosi maskoliškas mokyklas, perka maskoliškas knygas ir laikraščius valščiams ir mokykloms, bet dar užlaiko už valščiaus pinigus „učitelius“ — pravoslavus savo vaikams mokint ir raštininkus pravoslavus valščių reikalams vest, leidžia vaikams į cerkvinės mokyklas prie popų, kartais net „padeda popams statyt Lietuvoje cerkves“ („Uk.“ 5 p. m.), o valdžią teip guodoja, kad uriadninkus „poniais“ vadina ir net . . . jiems rankas bučiuoja; kunigai yra teipgi nuolaidūs: jie leidžia giedot bažnyčiose maskoliškas giesmes, priima į bažnyčią maskoliškus abrozus, skambina bažnyčios varpais pravoslavui mirus, leidžia laidot pravoslavus ant katalikų kapų ir t. t.

Ant giedro maskolių apaštalių dangaus tik kur-ne-kur pasirodo tamsūs debesėliai. Šitai, Vieksiškiams užsimanė įvedimo į pradinę mokyklą „lietuviško rašto ir katekizmo“ ir baugino valdžią, panaikinsią mokyklą, jei jų reikalavimas nebusias išpildytas („Uk.“ 10).

Panemunėlyj (Zarasų pav.) pradinės mokyklos vaikai ir jų tėvai padarė didelį arda ir reikalavo išsikraustymo mokinio Kreinio ir tol nenurimo, kol nebuvo išpildytas jų noras.

Didžiausią arda padarė mokyklose raštas Vilniaus vyskupo Zveravyčios, kuris uždraudė katalikams leist savo vaikus į cerkvinės mokyklas: dėlei to rašto daugiausiai nukentėjo valdžia Vilniaus ir Grodno gubernijose, kame apie poris tukstančių vaikų - katalikų apšleido cerkvinės mokyklas.

Čion turime paminėti teipgi pernai apgarsintą, o 1901 atsitikusį, pasipriešinimą 4 ir 5 skyriaus Veiverių mokininių, kurie atmetė valdžiai maskolišką katekizmą ir istoriją senojo naujojo įstatymo ir tolaik nėjo į mokyklą, kol nebuvo jiems duoti lietuviški katekizmai, spausdinti lietuviškomis raidėmis („Uk.“ 2).

Tai bene bus visi svarbesniejie paskesnio laiko atsitikimai, ką matomu budu pastojo kelią valdžios apaštalavimui Lietuvoje. Bet toks pasipriešinims tai tik lašas jurėje, ir valdžia gal ramiai varyt toliau savo pragaištingą darbą. Iš visų angščiaus minėtų atsitikimų gal daugiausia valdžiai užkenkė vysk. Zveravyčiaus raštas, o kiti atsitikimai turėjo daugiau vietinę vertybę, nes spausdintas lietuviškas žodis da nėra branginamas Lietuvoj ir nelabai pagedaujamas.

Valdžia daugiau bijotu užsieninės spaudos, jeigu būtų galima darodyt, kad visi priešingi valdžiai darbai ir užmanymai yra surišti su prasiplatinimu lietuviškų raštų; bet to sakyti negali, nes daug atsitikimų prigul ir nuo budo apaštalavimo valdžios tarnų (pvz. apšėjimas „učitelio“ Kreinio). Beto valdžia gerai žino, kad lietuviški raštai yra labai mažai prasiplatinę ir kad jų prasiplatinimą sutrukdo ne tik valdžia, bet ir pats lietuviai, o ypatingai kunigai. Kas nežino, kad Lietuvos kunigai yra pavirtę į valdžios talkininkus nuo to laiko, kaip jie ėmė draust skaityt lietuviškus raštus ir raginti žmones klausyti valdžios „Dievo leistos“. Lietuvos dvasiškija yra priešinga ne tik tiems raštams, ką kritikuoja kunigų mokslą ir jų darbus, bet apskritai ji priešinga yra visam lietuvių judėjimui, dagi „Tėvynės Sargui“ ir jo išleidžiamiems raštams.

Iš Lietuvos dvasiškosios ne tik mės esame pasipiktinę*), bet pasipiktinęs yra ir „Tėv. Sargas“.**)

Tarpe Tėvynės pardavėjų, Lietuvos judošių mės atitinkame teipgi ir kelis kunigus, ką padėjo pernai valdžiai persekiot lietuvius; čion mės paminėsime tik 3, ką labiaus mums į akį puolė: 1. kun. Šereiva, Panemunėlio, Zarasų pav., 2. kun. Rudikas, Seredžiaus, Kauno pav., 3. kun. Žubris, Smalėnų, Suvalkų gub.

Ir ko-gi galima laukti nuo prastų žmonių, jeigu „doros mokin-tojai“ rodo tokį paveizdą! Tarpe žmonių policija atranda daugybę pagelbininkų — nereik nė pinigų tiems maskolbarniams mokėt, o už pinigus, už duonos kąsnį gatavi viens-antrą į pragarą įstumt!

Teip dalykams stovint, lengva valdžiai kovot ne tik priešais įtekme užsieninės spaudos, bet ir prieš įtekme kiekvieno apšviestiesnio proto. Ant tamsaus dugno lietuvių gyvenimo puola į akį kiekvienš nors ir nedidelis šviesos spindulėlis, kiekviena nors ir nedidelė kritika paprastų gyvenimo apsireiškimų, ir štai prasideda atkakli kova: kova šviesos su tamsybe, tiesos su prievarta, laisvės su prispaudimu, teisybes su melu, meilės su egoizmu. Piktos galybės paima viršų, ir mės esam apgalėti. Maža to, piktos galybės stengiasi mums atkeršyt, stengiasi mus įbaust, įgazdint, išnaikint . . .

1902 metai suteikė lietuviams ne vieną skaudų smugį.

Pradžioj metų tapo ištremti kun. Šleivis ir kun. Opulskis dėlei Ukmergės istorijos.***)

Pavasaryj parėjo nuo caro nusprendimas išvyti 19 lietuvių: iš Kanno gub. 10, (drauge su d-ru Vaineiku) iš Liepojaus 6, iš kitų miestų 3. Iš jų 2 tapo apsudyti į Rytų Siberiją, 1 — į Viatkos gub., o kiti 16 į gilumą Maskolijos. Skaudus tai buvo smugis! Ne viens su ašaromis turėjo apleisti savo numylėtą kraštą, kraustyti į svetimą šalį, netekęs nė vietos, nė duonos . . .

Toks buvo užbaigimas persekiojimo lietuvių 1900 m.

Už pasipriešinimą pravoslavijos platintojui Panemunėlio mokyklos „uciteliui“ Kreiniui tapo apkaltinti 9 sodiečiai ir 1 kunigas (Dogelis): 7 sodiečiai tapo ištremti „ant poselenijos“ ant 1 metų, 2 prasišalino, o kunigas išsiųstas į klioštorių ant 2 metų.

Už pasipriešinimą pavieto viršininkui (ispravnikui) laike rinkimo vaito Griškabudžio valščiujė, Naum. pav., tapo išsiųsta į „arestantų rotas“ ant 1—1½ metų 13 sodiečių.

Dėlei išleidimo rašto, draudžiančio katalikams leisti savo vaikus į cerkvinės mokyklas, ištremtas į Tverių Vilniaus vyskupas Zveravyčia.

*) v. „Lietuvos kunigai“ („Uk-as“ Nr. 11 p. 7).

**) „Lietuvos kunigija su maža išimtaine yra užsiėmusi grynai tikiškiškais dalykais, arba ant nelaimės, visai niekuo neužiėmusi. Tautiškas judėjimas sulyg ją — tai nuodėmė separatizmas, vaisymas neapykantų, skaldymas bendrijos į dalis ir t. t. . . . Sargiečiai . . . su baisia diduma Lietuvos kunigijos yra tokioje santaikoje kaip, nelyginant, Vilniaus Lietuviai su savo pralotais: pagyrimo negirdėjome, o užpuolimų, peikimų už menkiausį mažmožį tiek, kad net apkarto“ . . . Teip kalba „Tėv. Sargas“ 1900 m. Nr. 12 (p. 5), ir jo teismas (sudās) apie kunigus negali but pavadintas vienpusišku.

***) v. „Tėv. Sargą“ 1900 Nr. 4 ir 5.

Už drąsų pildymą vysk. Zv. cirkularo išvežti į Gardyno klioštorių 4 kunigai: kun. Klepackis iš Vilniaus, kun. B. Močulskis su kun. Juknevyčia iš Koreino (Gardyno gub.) ir kun. Zero.*)

Tai-gi iš viso tapo ištremti 49 žmonės: 22 sodiečiai, 9 kunigai (tarpe jų tik 4 lietuviai), 5 pirkliai, 4 daktarai, 3 mokinčiai (gimn. ir univ.) ir 6 kitokio stovio žmonės.

1902 m. atsižymėjo teip-gi žverišku plakimu Panevėžio ir Kauno areštantų ir Vilniaus darbininkų.

Beto policija senu papratimu darė kratas, gaudė skaitytojus laikraščių ir knygų ir ką sugavo kimšo į kalėjimus.

Bet nežiurint ant didelės skriaudos, kurią pernai padarė valdžia Lietuvai, lietuviškas judėjimas žengia prysakin su nesulaikoma spēka.

Išleidimas mus raštų pakilo teip augštai, kaip jis da niekuomet nebuvo pakilęs. Aukų raštams išleisti įplaukė mažne 3-syk daugiau, ne kaip 1901 metuos. Skaitymas mus laikraščių ant tiek prasiplatino, kad laikome už reikalą šimet padidinti bent „Ukininko“ išleidimą. Vilniaus gubernijoje lietuviystė žymiai kyla ir varo lauk lenkystę, pirmiausia iš bažnyčių. Vokietijoje pabudo ir apsigarsino mus laikraščiuose Lietuvos išeiviai, apsigyvenę Essuose.

Kankintiniai šelpiami yra po senovei. Senieji kankintiniai išsiųsti 1898—1899 m., emė gryžt į Lietuvą, atbuvę savo ištremimo laiką, tarytum skubindami užimti vietą nesenei ištremtųjų.

Ant galo tarytum ant patyčių valdžiai, ištremusiai 21 lietuvių už „priešvalstijinę propagandą“, lietuviai padarė pernai susivaziavimą, susiprato tarp savęs sulyg budo veikimo, įkurė Lietuvių Demokratų Partiją ir Nr. 12 „Varpo“ apgarsindino savo pažiuras ant reikalų ir siekių lietuviškojo judėjimo.

Tai-gi galime męs drąsiai su stipria vilčia žiurėti į ateitį, kovoti už savo ir savo tautos tiesas.

Red.

Broliai, į darbą!

Netur ta mus vargšė Tėvynė

Nė žodžio, nė mislies laisvos!

Vyžunas ją skaudžiai primynė! . . .

Ei, broliai jaunosios kartos!

Ar ilgai laikysim kankynę

Ir vargą mus motės mielos?! —

Išblyškus ji sunkiai sau rauda . . .

Prakeiktas tas josios sunus,

Kurs rinkdams auksinę sau naudą

Užmiršta skaudžius jos verksmus! . . .

Tegul mus vienybė sugaudo

Ir veda naikint jos vargus!

*

*

Vienybėn męs, broliai, suaugę

Ir ženklą pakėlę šviesos,

*) Žinia apie 3 paskutinius kunigus apgarsinta tik „Uk-ke“ Nr. 1 š m.

Pirmyn vis keliaukim . . . Lai staugia
 Vėžiniai vaikai tie tamsos!
 Nebusim vergystės jų rauge!
 Męs jieškom liuosybės, tiesos!
 Jaunuomene! kaip tik kas gali —
 Kapokim tamsybės bruzgus!
 Ir priespaudos pelkes išvalę,
 Padirbkim liuosybės laukus!
 Ors grynas apsiaus tad mus šali,
 Ir vargo mikrobai pražus! . . .
 Ei, Proto ir Meilės jūs sunqs!
 Paimkit šviesybės ginklus
 Ir leiskite mokslo perkunas —
 Tetranko tamsybės vaikus,
 Ką drasko dušias mus ir kunus; —
 Šviesybe! naikyk tuos latrus!

J. Mėmelė.

Prie mūsų taktikos.

I.

Nr. 7 „Varpo“ p. m. straipsnyj' „Atitaisymas „klaidingo uždraudimo““ autorius stengiasi išaiškint mūsų pažiuras ant valdžios politikos ir mūsų atsinešimą prie jos dalyke spaudos. Puikus noras ir užmanymas! Teisybė, mūsų inteligentai permažai yra politiškai išsilavinę. Kiekvienas noras padėti jiems tame dalyke pagirtinas. Bet p. Z-s straipsnis manęs neužganėdina ir bijau, kad jis neprisidėtų prie supainiojimo nuomonių, o tolesnei ir darbavimos.

P. Z-s perstato sau valdžią kaipo vienalytį kuną, kurs savo pasielgime visad yra nuoseklus ir liogiškas. Gyvenyme-gi męs matome, kad valdžios pasielgimas labai priguli nuo jos perstatytojų ir išrišimas klausimų mainosi persimainius valdytojams. Pvz. ministeris Vannovskis sustatė projektą, pagal kurio turėjo but panaikintas Maskolijos gimnazijose lotyniška ir grekiška kalbos apart penkių ir sulygintos moksluose su realinėmis iškalomis; tasai projektas tapo caro užtvirtintas. Dabar-gi ministeris Zengeris užprojektavo palikti po senovei kliasiškas gimnazijas su nekuriomis atmainomis ir gret realines iškalas su ypatingomis tiesomis. Ir tasai projektas to paties caro tapo užtvirtintas. Tokių pavyzdžių galima butų daug paduoti parodymui, kad valdžios pasielgimas daug priguli nuo ypatybių jos perstatytojų.

Tai tiesa, kad tarp Maskolijos valdininkų męs veltui jieškotumėm žmonių, atsidavusių tarnavimui liaudies labui. Jie visi pirmučiausiai gina savo interesus ir rupinasi apie savo ramumą, tolesniai jie rupinasi apie prilaikymą tų luomų, tų elementų, kurie juos prilaiko, kaip va didžturėjų - pininguočių, kariumenės, tikėjimo ir popų, o paskui jau rokuojasi su minių reikalavimais. Jeigu mato, kad tie reikalavimai negali but spēka prašalinti ir nutildyti, mato, kad jie gal susilpnyt jų tvirtą poziciją, tai valdžia šiokiu ar tokiu budu išpildo

žmonių reikalavimus, niekad beveik pilnai, bet ant tiek, kad tik būtų daugumas reikalavusių nuramdytas. Gryni lietuviai tuo tarpu dar nėra tarp tų, kurie būtų tvirta valdžios parama, todėl valdžia apie juos visai beveik ir nesirupina. Lietuviai gal tik nuo valdžios apturėti tai, ką jie išreikalauja, šiočiu ar tokiu budu iškovos. Todėl viskas, kas prisideda prie kovojimo prieš valdžią, yra pagirtina; viskas-gi, kas veda prie susigerinimo su valdžia, papeiktina.

Todėl papeiktinas p. Z-s neaiškus patarimas, kad lietuviai, kovodami prieš lenkus pasinaudotų iš „pagelbos valdžios ir cenzūros dalyke išleidimo raštų, apginančių lietuvius nuo lenkų globos ir dvasiškijs, prilaikančios ir platinančios lietuviškose parapijose lenkystę.“ Toksai padavadyjimas, nors dailioj formoj išreikštas, yra papiktinantis ir papeiktinas iš virš minėto politiško atžvilgio. Teip-gi labai papeiktinas iš doriško atžvilgio. Biauuru net ir pamislyti: dvi prislėgtos tautos, turi savo naminius reikalus, savo nesusipratimus ir viena iš jų, žinodama, kad tai sutinka su užmanymais slėgiančiosios valdžios kreipiasi prie jos jieškodama pagelbos ir į savo namų gyvenimą įveda pikčiausįjį savo priešą, atidaro jam duris! . . . Tai demoralizacija liaudies!

Kovojant prieš valdžią, reiki kuo labiausiai platint tą idėją kovos ir reikalingumą jos. Prie to labai prisideda kolektyviški prašymai. Prie rinkimo parašų, ar šiaip ar teip, kiekvienas turi išaiškint sau dalyką, apie kurį prašo; šiame atsitikime — stoką lietuviškos spaudos, jos uždraudimą ir reikalingumą jo prašalinimo. Priegtam visad yra aiškinama, kad juo daugiau bus tokių prašymų, juo didesnį padarys jie įspudį ant valdžios, kaipo darodymas, ant kiek jau yra prasiplatinęs ir suprantamas reikalavimas. Neišpildymas-gi prašymo, teisingo prašymo, kiekvienoj širdyį sukelia jausmus neprielankius neišpildžiusiam prašymo, — šiame atsitikime carui, arba ministeriui. Žmogus politiškai neišlavintas patyręs, kad jo teisingiausio prašymo neišklauso, supras aiškiai, kad jį skriaudžia, kad reikia jieškot kito kelio išgavimui spaudos. Todėl lietuviams reikia kuodaugiausiai duot prašymų carui dėlei spaudos. Kadangi tasai darbas legališkas ir ne teip jau sunkus, tai reikėtų, kad tuo kuodaugiau žmonių užsiimtų. Kodėl p. Z-s pataria 4 punkte savo praktiškų išvedimų „neragyt žmonių prašyt spaudos, bet dar atkalbinėt visur, kur tokie užmanymai pakiltų.“ Išvadžiojimas svarbus, bet visai nemotyvuotas, tartum teip jau visiems aiškus ir suprantamas; autorius užmiršta, kad iki pasirodymui jo straipsnio politika V. ir Uk. buvo visai priešinga: straipsniuose, korespondencijose, atsisaukimuose buvo raginama duot prašymus netik carui, bet ir kitiems augštesniems valdininkams, net vyskupui. Teip lietuvių ir buvo daroma, gal permažai. O gal p. Z-s patyrė, kad padavimas prašymų padaro negeistiną ant žmonių įtekme? Malonu būtų išgirst nuo p. Z-s, kur ir kokius negeistinus apsiereiškimus jis patėmyjo šiame dalyke.

Teip-gi peiktinas kiekvienas džiuginimas, kad greit spanda bus leista. Toksai džiuginimas ramina žmones ir apsilypnina jų darbo našumą, jau ir teip mažą. P. Z-s džiugina mus, sakydamas: „spauda lietuviams bus grąžinta neužilgo nes valdžia jau gerai atjaucia „labai blogas“ pasekmes spaudos uždraudimo“. Teip tvirtina p. Z-s pasiremdamas ant konfidenciališko pranešimo Ministerijos vidaus dalykų

Varšavos general-gubernatoriui ir ant persitikrinimo, „kad valdžia nesielgė akių plotu nė tuomet, kada spaudą lietuviams užgynė, nė dabar nesielgia be motyvų.“ Arčiaus-gi prisiziūrėję tai konfidenciališkai instrukcijai matome, kad sustatytojas jos net nežino ir nepasirupino pažiūrėti, kada ir kokioj formoj liko spauda uždrausta, nės kalba apie „uždraudimą, išleistą apie 60 m., vartoti lotynišką alfabetą ir lietuviškus raštus.“ Jau gal ir tarp lietuvių inteligentų, kurių, anot p. Z-s politišką supratimas yra labai silpnas, nerasi tokių, kurie nežinotų, kada buvo uždraudimas spaudos ir kad nebuvo uždrausta vartoti lotynišką alfabetą. Kaip motyvai reikalingumo atitaisymo klaidingo uždraudimo nurodyti instrukcijoj „persekiuojimas visai nekaltų ir žmonėms reikalingų maldų knygų“ (kurio mėš beveik nematome, nes per kratas tankiausiai ir siulomi žandarai neima), „nenaturališkas vertimas lietuvių į lenkus“, kurs ir spaudai leidus eitų. kad ir mažiau, bet kur kas susimąžintų baltgudėjimas lietuvių Vilniaus rėd., kurs dabar puikiai eina; todėl ir šiame atsitikime „valdžia“ arba tikriau autorius instrukcijos nesusipažinęs gerai su klausimu rašo: „atsirado nenormališka užsieninė literatūra“; autorius instrukcijos mano, kad spaudai leidus, užsieninė „nenormališka“ valdžiai nepatinkama literatūra pranyks; labai klysta, nes, matyt, nežino, kad nepatinkama valdžiai literatūra esti pakol esti tokie žmonės; o spaudai atsiradus tie žmonės nepersimainys, jų nuomonės ant draugijsko ir politiško tautų gyvenimo nepersimainys. Taigi matome, kad motyvai autoriaus instrukcijos labai silpni ir nėra ko džiaugtis, kad spauda greit bus leista. Ji bus leista tada, kada pamatys, kad ilgiau nebeapsimoka drausti, kad tas uždraudimas jai labai kenkia; tuo tarpu to negalime pasakyti, nes lietuviai dar per mažai skaito ir užsiima tautiškais nelegališkais darbais. Jeigu atsiras neilgam laike žmonės plačiau suprantantieji reikalus valdžios, kaip Vitte, Imeretinskis ir jiems panašūs, tai gali but leista spauda ir anksčiau, negu bus valdžia priversta duot. Žinome, kad spauda prisideda prie pakėlimo kultūros ir ekonomiško buvio, o tas valdžiai reikalinga, kad galima butų daugiau mokesčių užkrauti; apart to praturtėję tankiausiai tampa gera valdžios parama. Geras pavyzdys: Prūsų lietuviai — geriau pasiturintieji ir turėdami spaudą — savo ciecorių, kaip pirmučiausių savo geradėjų garbina.

Taigi mūsų laimė, kad Maskolių valdžia tankiau pasielgia be motyvų, be nuoseklumo, akių plotu, jeigu ji teip augštai stovėtų, kaip mano Z-s tokias svarbias ypatybes turėtų, tai mėš seniai jau butumėm pražuvę. Antraip vertus, jeigu mėš lietuviai nedarytumėm nieko be motyvų, be liogikos, akių plotu, o viską tik su geru aprokavimų ir išmanymu, tai daug jau butumėm laimėję nuo Maskolių valdžios.

Spragilas.

II.

Apie „daužymą langų“.

Guodotinais rašytojai „Pasikalbėjimo“ 6 num. *Varpo* p. m. teko kalbėtis su kaimiečiais, kurie jai pasigyrė skaitą *Ukininką*, ir ne tik ką skaitą, bet ir „platiną“. Užklausus jai: „ką ten gero radot?“ gavo atsakymą, jog „netrukus byrėsia langai klebonijose, kaip užpernai žydams, kad tik pasisektų, girdi, *U-ką* išplatinti“.

„Meldžiu kiekvieną skaitytoją pagalvoti, — sako autorė: kiek iš jūsų išsisuktų iš tų pinklių, kunigų reikalų negynė? O jeigu prisiejo ginti, tai kodėl mes vienaip rašome, o kitaip esame priversti šnekėti prieš tuos pačius, kuriems buvo rašyta?“

Stebėtinas daiktas, argi galėjo p. autorė „pasikalbėjimo“ rast *U-ke* tokią propagandą? Kiek mažai gerai žinoma, — nė pernai, nė šimet nebuvo *U-ke* rašyta, kad reikia kunigams langus išdaužyt, arba kitaip kaip pabaust, — lygiai kaip nebuvo rašyta pagundinimo žydu mušti. Ir kaip mušimas žydu niekur nebuvo pagirtas, — priešingai, buvo da išpeiktas, kaip *U-ke* teip ir *Varpe*, — teip ir tuokart, jeigu atsitiktų, kad imtų „byrėt klebonijose langai“ — nieks nepasidžiaugs ir nepagirs to.

„Jug turbūt nė vienam iš rašančių tokie vaisiai jo darbavymosi nėra geistini!“ — Tais žodžiais baigiasi „pasikalbėjimas“.

Aš pritariu, jog be abejonės! O jeigu teip, tai „rašantis“, arba kitaip sakant, *Ukininkas*, apie kurį čion kalbama, nė nesėjo tokių sėklų, kad, joms tik dygstant, reiktų rupintis, kaip čia „iš tų pinklių išsisukt“ ir bijot, kad tik tie diegai neišaugtų į virkščias ir vaisių neišduotų! Kam tas darbas!?

Pagaliaus, mušimas žydu yra bent atsitikęs, o daužymas kunigams langų, da ik' šiol nebuvo girdėtas; nė vienos *U-ke* korespondencijos, toje prasmėje, man rodos, nebuvo ir gal nė nebus.

Tiesa, *U-ke* labai tankiai randame nusiskundimus ant kunigų, ant prabaščių. Bet ar galime tame matyti agitaciją ant tokių nelemtų darbų, kaip daužymas langų? . . . Ant kiek man žinoma, — niekur neužtikau tarp skaitančių ir platinančių lietuviškus raštus (vis tiek: ar visus raštus, ar vieną tik „*U-ką*“), niekad negirdėjau, kad jie but to išsimokinę, but įgavę tokias pažiūras, kokias turi dideli girtuokliai ir parsisamdantieji peštukai-žmogmušiai, kurie nė sapnuote nesapnavo, kad galėtų but ant svieto koks ten *Ukininkas*. Vienok kad gali atsitikti tokie protiški žvairiai, kad vienaip skaitytų, kitaip suprastų, — tai nesiginėjū. Nes ką norėt iš kaimiečių, kurių smegenis vos tik pradeda tirstėt ir valytis nuo dumblo nežinios, kada-gi žmonės ėję mokslus ir kelis metus „džiovinę smegenis seminarijose“ mėgsta tankiai užpuldinėt ant *Ukininko* (ir kitų raštų), buk jis sėjās „bedievystę“, buk k vailas a veles norįs paversti į išmintingus „raguočius“ ir tt. Visi, kurie rašo žinias apie kunigų negerus darbus, — kunigų ir davatkų akise yra „bedieviai“ . . . — Užkliudžius „bedievystę“, išpuola paklausti, kas yra ne bedievis? Be abejonės — gausiu atsakymą, jog tas, kurs tiki į Dievą ir myli Jį, t. y. užlaiko Jo prisakymus. O prisakymas didžiausias: mylėk artymą, kaip pats save! Ir patįs kunigai tą prisakymą tankiai atkartoja žmonėms, paaiškindami žodžiais Š. Jono Auksaburnio: „Kas sakytų Dievą mylįs, o artymo nemylėtų, tas melagius yra,“ t. y. bedievis. O kiek kunigų yra, kurie netur jokios meilės artymo, jokio pasigailėjimo biedno žmogelio, nuo kurio atima paskutinį skatiką už palaidojimą iš bado numirusios pačios! . . . Ir teip daro beveik visi mūsų prabaščiai. Ar-gi tai visi jie butų bedieviai? . . . Kunigai — bedieviai! — nusistebės gal kitas. Bet nēr ko čia stebėtis, nes teip ir išėina . . .

Ant galo grįžkim da prie „daužymo langų“.

Rašytoja minėto „Pasikalb.“ klausia skaitytojus: „... Kodėl skaitymas *Uk.* nepamokė prijausti vargai čiapat po šonu atsitikusiam, o žadina važiuoti už kelių verstų daužyti kunigams langus? O aš paklausiu: „Kodėl skaitymas *Uk.* „nepažadina“ išdaužyti langus visiems judošiams, valdžios tarnams, kurie nežmoniškai žudo sėtojus liuosybės, naikintojus vargo? Ak apie šitų nevidonų šunybes dvigubai daugiau yra rašoma, negu apie kunigus ir tai, nekartą da su aiškiu pamokiniu kas-link „daužymo langų“; ko apie kunigus, — kaip matėme, — niekados nebuvo rašyta. Štai net pati redakcija perskaičius žinią 6 num. „U-ko“ p. m., jog „sasnaveičiai išlydėjo su šunų muzika buvusį savo mokįtoją Džiarabą-Marmą,“ gailinasi, „kad sasnaviečiai tik tiek temoka padaryt judošiu ir nieko geresnio negal išmislyt.“ Tiesa, čia išsireikšta truputį . . . romantiškoj formoj t. y. neaiškiai, bet tiek kartų, panašiuose atsitikimuose, budavo duotos patarmės tai nuo pačių korespondentų tai nuo redakcijos, kad tokiems šunims butų labai gerai „išdirbti kailį“, arba „pritrėkšt kur“, ar ką kitą padaryt, kad jie daugiau ne rietų žmonių, o kad sulyginant, teip mažai tas išsipildydavo? Jau jeigu sėjant ir laukiant „geistinių vaisių, ne labai galime sulaukt užderėjimo, tai ką čia to norėt nesėjus? Ir teip; dėl kunigų mūsų *Ukininkas* da nepasėjo nė vieno grudelio „kailiams dirbti“, o dėl Vonsiackio ir jo tarnų, jau ne vienas sėjo net su rieškučioms, o vienok da ik' šiol, turbut, nieks nesulaukė tų teip „geistinių“, vaisių. Ant galo ir pats Vonsiackis per tiek metų sėdamas po Lietuvos dirvas savo pragariškus darbus, turi rodos, sulaukti tam tikrų vaisių! . . . Kodėl jam nebįra langai . . . iš kaktos?!

Iš to viso, kas aukščiau sakyta, matyt, jog didelis skirtumas tarp kunigų ir Vonsiackio. Tas skirtumas da pasididįs, jeigu paminėsiu, jog kunigai tik žadėjo, — negalėsiant jiems „atskirt pelus nuo grūdų,“ — šaukti prieš visas lietuviškas knygas ir laikraščius, o Vonsiackis, — be abejonės, — kelis brikus jų pervarė per „čyščių“. Kunigai tik keliose vietose (ir tai tik po sykį . . .) „šaukė“ prieš lietuviškas knygeles ir „gazietas“ ir dėlto jie negalėjo padaryti tokios blėdies mūsų judėjimui ir platinimuisi apšvietimo, kaip Vonsiackis. Šitasai „Dievo žvėris“ ne tik sutramdė ant kelių metų mūsų judėjimą ir apšvietą, bet ir prarijo daugybę jaunų ir našiausių mūsų spėkų. Ir bereikalo šiandien męs kaltiname mūsų inteligenciją, užmesdami jai snudumą ir stoką energijos ir pasišventimo, nupuoliną „gyvybės“ mūsų laikraščių. Patįs šitie užmetimai mums sako, jog buvo pas mus daug vyrų su energija, daug pasišventusių. Kur jie dingo? O-gi Vonsiackiai ir kiti šiaurės pragaro tarnai pagriebė juos savo liarviškais nagais nugabeno į kalėjimus, — į tas vyriausias despotiškos valdžios institucijas, — ir ten juos šaldo ir badu marina; tankiausiai nerasdami jokios jų kaltės. Toki tų budelių darbai negali jiems praeiti dykai! Nekaltas kraujas šaukias į dangų atmonijimo! Pasėtas piktas iškeros ir atėjus geriems metams, atneš tam tikrus vaisius ir visiems despotams už žudymą bus atmokėta . . . pražuvimu!

Tarpininkas.

Politiškas Maskolijos judėjimas ir lietuviai.*)

Politiškas judėjimas, kaip banga, užliejo paskutiniaisiais metais visą Maskoliją. Užtenka paimt į rankas bent-koki užsieninį laikraštį, o ant kiekvieno žingsnio rasi akyvas žinias apie tą naują apsioreiškimą Maskolijos gyvenimo. Ir sekant dabartinį politišką Maskolijos judėjimą, pasidaro pas žmogų tvirtas persitikrinimas, kad nė įvedimas beveik visoj kulturiškesnėjėj Maskolijos dalyj padidintosios sargybos ir laikinių parėdymų („vremennija pravila“), nė nuolatiniai areštavimai, kalėjimai ir ištrėmimai tukstančių žmonių, nė kazokų „nagaikos“, rykštės ir visiškas paniekinimas ypatos, nė pagaliaus kartuvės ir šaudyklių šuviai neįstengs suturėti tos judėjimo bangos, kuri įtraukia kasdię vis didesnę ir didesnę minią žmonių ir kuri kaskart vis aiškiau pereina nuo draugijos viršunės — inteligencijos į eiles proletajato ir surevoliucijizuoto nuolatiniais badmečiais ir nemalonia valdžios globa ukininko. Bet veltui męs jieškotume kokio-nors atbalsio to, teip užimančio dabar visą civilizuotą sviatą, apsioreiškimo Maskolijos gyvenimo musų laikraščiuose. Peržiurėkim „Ukininką“ ir „Varpą“ nuo 1899 m., t. y. nuo pačios pradžios intensyviškesnio politiško Maskolijos judėjimo paskutiniaisiais metais, ir tų nerasi nėjokio rimtesnio straipsnio, nėjokio mėginimo išaiškinti, kokią svarbą turi tas judėjimas apskritai Maskolijoje, o mums lietuviams ypatingai, ir ar reikia mums prisidėti prie to abelno Maskolijos judėjimo, ar eiti savais keliais ir vieniems kovoti už savo jieškinius. Šitam savo straipsnelyj aš pabandyiu išrišti paskutinįjį klausimą, pasitikėdamas, kad ir kiti draugai neatsisakys nuo gilesnio apsvarstymo pajudintų čia mano dalykų.

Terp musų draugų ir sandarbininkų visai nerasi tokių žmonių, kurie sugiktų su dabartiniu Maskolijos absoliutizmu ir butų jo apgynejais; maža berasi tarp jų ir tokių, kurie neskaitytų to absoliutizmo už pirmutinį ir didžiausią trukdytoją progreso visos pavergtos Maskolijos ir kurie dėl tos priežasties nenurodytų visur, kur tik galima, ant kovos su tuo absoliutizmu.

„Mums reikia reikalauti — sako Nr. 8 „Uk-o“ 1899 m. — ne tik gražinimo spaudos ir tiesų kalbos ir tikėjimo, bet ir apskritai tiesų politiškų, t. y. mums reikia reikalauti, kad mums butų leista valdyti savo šalį teip, kaip mums patinka, kad ne butų trukdomas laisvas apsvarstymas reikalų per susirinkimus ir laisvas pasikalbėjimas tarpe susirinkusiųjų . . . Be aiškaus supratimo politiško mus padėjimo nė galimas yra nė aiškus tautiškas susipratimas, nės politiška laisvė yra vienu iš svarbiausių reikalų kiekvienos tautos.“ Tuospačius reikalavimus sugražinimo išplėstos mums spaudos, tiesų kalbos, laisvės tikėjimo ir apskritai politiškos laisvės nurodo ir kiti musų draugai, nurodo ir Blinda savo „Credo“. Tai yra svarbiausiejie punktai musų tautiška-demokratiško programo, nors aiškiai formuluoto, parašyto ir atspausdinto męs jo da neturime; tai yra artymiausiai musų reikalavimai. Bet kokiū budu męs juos greičiausiai galime pasiekti?

*) Šis straipsnis tapo mums prisiqtas pernai vasarą, bet dėlei tulų priežaščių jo spaudimas buvo užvilktas.

Jau 19-ti metai eina nuo užgimimo „Aušros“ ir ypač nuo to laiko prasideda maldavimai, kad valdžia sugrąžintų mums spaudą. Ilgai mes prašėme, laikėmės principo: „prašyk, o bus duota“, bet vėliaus labiau subrendome, atidarėme akis ir pamatėme, kad geruoju nieko negausime nuo valdžios, supratome, kad tik tuomet tegali sugrąžinti ji mums spaudą, kuomet pamatys pas mus didelę spėką ir supras, kad uždraudimas mums spaudos ant blogo jai išeina. Kas geriau pažįsta dabartinį mus judėjimą, jau aiškiai mato, kad uždraudimas spaudos ištikrųjų ant nenaudos išeina valdžiai, mato teip-pat ir supranta, kad ir apskritai tokia reakcija iš pusės valdžios, kokią mes dabar matome kiekvienam jos žingsnyj, tegali iššaukti tiktai tokius Karpovyčius, Balmaševus, Lekkertus, tegali tik padidinti, o ne sugniaužti judėjimo, bet ar nusileidžia bent-kiek valdžia? Mes žinome, kad 16. V. 1876 spauda teip-pat kaip ir lietuviams tapo išplėsta ir ukrainams, kurių yra apie 20 milijonių ir kurių fizinės ir dvasinės spėkos nesulyginant didesnės už lietuvių; spauda uždrausta ir žydams¹⁾ (jie tegali laisvai išleisdinėti knygas ir laikraščius tik hebraiškoj kalboj, nesuprantamoj plačiai miniai; laikraščių išleisdinėti naujojoj žydiškoj kalboj visai negalima, o knygos — tik su dideliu vargu); o jei susipažintume su kitomis tautomis, tai tikrai rastume da ne vieną, kuriai irgi uždrausta yra spauda²⁾ (pvz. baltgudžiams, latviams-katalikams), bet leisti jos kam-nors anaip-tol nemano gudų valdžia — priešingai, visi paskutiniai apsiereiškimai Maskolijos gyvenimo aiškiai liudija, kad valdžia bris ir toliaus pramintais savo keliais ir kad tiktai su kardu rankoje bus galima priversti ją išklausti žmonių balso. Jug jau pylėsi kraujas Peterburge, Batume, Poltavo gub., Vilniuj ir kt., jau valdžia liepė kareiviams nebeleidinėt ant vėjo šuvius, bet tiesiog į minią!³⁾

Da mažiau mes galime tikėtis įgyti prie dabartinio Maskolijos absoliutizmo tiesas kalbos ir tikėjimo laisvę. Ar-gi gali išklausti valdžia balso poros milijonų lietuvių, ta-pati valdžia, kuri da tik 3 d. vasario 1899 m. atėmė laisvę Finijai, kurios (Finijos) apšvietimas ir politiškas išsiplėtojimas stovi ant lygio su Vak. Europa laipsnio?! Ar-gi gali duoti lietuviams tiesas kalbos ta valdžia, kuri mindžioja visas pavergtasias tautas ir jų kalbas, kuri atima dabar tiesas ir tų kalbų, kurioms da buvo palikta šokia-tokia laisvė (pvz. latviškosios, estiškosios)?! Ar-gi gali pripažinti lietuviams tiesas kalbos ir laisvę tikėjimo ta valdžia, kurios principe yra persekiojimas visų svetimų gaivalų ir tikėjimų, kuri už nuplyšusias lietuviškas maldaknyges kiša žmones ant 4 parų į kalėjimą⁴⁾?! . . . Ne, perkratęs tai, tiktai aklas tegali tikėtis, kad prie dabartinės sistemos Maskolijos valdymo mes lietuviai, sulyginant teip mažai turėdami fizinę ir dvasinę spėką, galime įgyti bent šituos savo minimum reikalavimus. Ir aš nežinau nė vienos tokios, kaip dabartinė Maskolija, despotiškos viešpatystės,

1) Pagal suraša Maskolijos gyventojų 1897 m. žydų yra 5189401.

2) Apsirinka tuli Lietuvos mylėtojai sakydami, kad visoj pasaulėj nesą kitos tokios tautos, kuriai išplėsta butų, kaip lietuviams, spauda,

3) Žr. Nr. 6 „Revolucionnaja Rossija“ ir mano koresp. „Iš Maskolijos“.

4) Žr. Nr. 1 „Uk-o“ p. m., pp. 3.

kuri butų davusi ne vien ant popieros, bet ištikrųjų, visoms pavergtoms tautoms pilnas tiesas kalbos ir laisvę spaudos ir tikėjimo.

Užtai-gi, sako musų draugai, mums reikia ne melsti savo prispaudėjų, ne laukti jų pasigailėjimo, bet reikalauti, kovot su jais! Bet kokiū būdų kovot?

Ikišiol budavo nurodomi daugiausiai įrankiai prisiruošimui į kovą: skaitymas lietuviškų raštų, ypač politiško turinio, tam-tikros draugystės ir draugystėlės, atsišaukimai ir apskritai apšvietimas. O „atsiradus gaivioms idėjoms draugijoje, — rašo J. Š-s Nr. 2 „V-o“ 1896 m. — būtina turi įvykti ir įkunyjimas tų idėjų gyvenime. Jeigu žmonės, sako Ivaniukovas, laikytų ésančias gyvenimo formas už neteisingas, tai tuomet né bausmingiausi įstatymai, ne bjauriausia policija neįstengtų užlaikyti tvarkos tamsybės ir nesusipratimo . . . Apšviesk žmones šviesa mokslo, šviesa liuosybės ir lygybės ir despotizmas turės sugriuti ant amžių.“ „Pasirodžius šviesai, — sako pernykštis atsišaukimas „Tėvynė pagelbos šaukias!“ — matyt bus darbai piktų žmonių, atsidarys akis nuskriaustųjų, pamatys jie savo nužiaminimą ir skriaudas, sutrupis pančius nelaisvės ir prispaudimo ir pulkais eis jieškot savo teisybės.“ Ir ant apšvietimo žmonių ikišiol daugiausiai buvo atkreipiama pas mus atyda. Bet kaip sunaudoti tą, dažniausiai abstraktišką, apšvietimą? kokiū būdų įvykdinti gyvenime tuos jieškinius, kuriuos jau nešiojasi savo galvoj ir širdyj ne vienas prasilavinęs lietuvis? kokiū būdų kovoti ir ar reikia jau ištikrųjų pradét kovoti, ar vis tik rinktis ir rinktis sau daugiau kareivių? — šitie klausimai da pas mus labai neaiškūs. Toliau nedrąsaus platinimo uždraustų ir persekiojamų valdžios raštų, atmetimo brukamų mums lietuviškų knygų, spausdintų maskoliškomis raidėmis, toliau kalbėjimo ir rašymo bent neužgintose vietose lietuviškai, toliau prašymų (reikalavimų da nepasirodė) sugrąžinti mums spaudą, kariavimo (suprask: rašymo skundų, o retkarčiais ir vartojimo fyiškos spēkos) pavienių ypatų su policija ir kitais valdžios tarnais, toliau kelių valščių prašymų sulyg įvedimo į pradedamasias mokyklas lietuviškosios kalbos, leidimo į jas katalikų kunigų ir išmetimo pravoslaviškosios „ikonos“, toliau šitų mėginimų kovot męs da nenuėjom. Bet tokia mus kova jau nebenugązdjs ir neprivers jos išklaudyti duslaus mus balso, nebenugązdjs ji tos valdžios, kuri jau priprato sutikti savo priešuose kitokią spēką — spēką su ginklais rankose ir spēką maž-daug organizuotą. Nesakau, kad mums reikėtų visai mest šalin senąjį būdą kovos — ne, anaipol, neišsiplėtojęs savo proto pajiegų žmogus turi pradėti tą kovą nuo žemiausiojo laipsnio, nuo prašymo sugrąžinimo spaudos, leidimo į mokyklas katalikų kunigų, turi pradėti nuo išmetimo pravoslaviškųjų „ikonų“ iš mokyklų ir t. t., bet labiau prasilavinusieje, perėjusieje jau visus laipsnius „ižengiamosios“ kovos, turi žengti ant to laipsnio, ant kurio dabar stovi visa kovojanti Maskolija. Tik per revoliuciją ir tik tvirtai susijungę visi opozicijiniai Maskolijos elementai tegalės nuversti nuo savo sprando tą despotizmo jungą, kuris kaip replėmis suspaudęs laiko visos Maskolijos progresą, ir tik tuomet męs galésime pasiekti savo artymiausių reikalavimus, tik tuomet galės musų tauta laisvai plėtotis. Žinoma, įgytoji Maskolijos konstitucija da negvarantuos musų tautai pilnos laisvės: kaipo skaitlingesni ir tvirtesni,

maskoliai spaus mus teip-pat, kaip spaudžia dabar anglai airius, vokiečiai lenkus, lenkai rusinus (Galicijoje). Musų idealas, jau pernai formuluotas *Blindos* Nr. 5 „Varpo“, — laisva neprigulminga Lietuva, ir męs, kovodami kartu su kitomis pavergtomis tautomis ir maskoliais-revoliucionieriais prieš dabartinį absoliutizmą, visuomet turime atsiminti šitą idealą.

Bet kokiū būdu męs galime prisidėti prie abelos kovos su absoliutizmu, — šitas klausimas da lieka neišrištu. *Revoliucionierius.*

Pasikalbėjimas.

Nauji metai! . . . Tų žodžių atbalsis sukrutina kiekvieną širdį . . . Metai vėl praslinko! . . . Praslinko . . . prabėgo . . . praplaukė! Nelyginant kaip vanduo upelyje . . . O naujos bangos vis po musų kojomis tebeniurzga slaptinai, vienodai, tyliai, nė ant valandos nesustodamos . . . lyg širdies tvaksėjimai musų krutinėje. Nenoroms kilsta prilyginimas: tavo širdis jau senei bus nustojusi tvaksėti, o tai mažasis tylusis upelis, nieko nejučiantis, nė vieno nežinomas, varys toliau savo smulkutes vilnis . . . Ir vėl kiti tavo vietoje klausysis jo slaptingo niurzgėjimo . . . O kas liks čia nuo tavęs? . . . Nuo tavo visų jausmų, troškimų, kovų? — „Pelenų saujute“ — pagal senovės Biblijos žodžius. — „Keletas gazu su gerai žinomoms ypatybėmis“ — pagal naują chemijos mokslą. — Ir daugiau nieko? Nieko!! Su pasibaisėjimu apsižvelgi aplink ir nėkokie kito atsakymo nerandi:

Susikuls, kaip stiklas, musų ta grožybė,
Praeis, kaip vėjai, musų ta jaunystė.

Jug nesuskaitomi milijonai ypatų, visai tau lygių, jau išdilo, jokių pėdsakų po savęs nepalikę . . . Paskendo amžiname tylėjime. Sutirpo praeities miglose . . . Bet ar-gi visi? Jug yra vardų, prieš kuriuos nenustos niekuomet lenkusi galvą visa žmonija . . . pasiliko darbai, kurie nesiliaus žibėje, nesiliaus šildę žmonių širdžių, švietę protų . . . Kaip šviesos srovė tamsybėse, teip prakilnų pranokėjų veikalai rodo vaikų vaikams šviesos šaltinį . . . Išiziūrėjus į ilgą tų prakilnių vardų eilę, neramu lieka lietuvio szirdžiai . . .

Pirmoje valandoje apima ją neišsakomas nusiminimas . . . Ilgoje eilėje prakilnių dvasių, genijų, tarp tikrų tvirtų teisybės stulpų . . . savųjų . . . teip maža . . . beveik nematyti. Vien nutrukusios nelaiku stygos, vien troškimai, kieto likimo sulaužyti pačiam išdygime . . . vien vėtrų susukti ir žemyn nulenkti stuobriai . . .

Štai ir prie užsivėrusio ką-tik a. a. Baranauskio vyskupo kapo nepaprasta gailestis spaudžia širdį . . . Žinai, kad čia pavirto dvasios milžinas, jautria širdimi išiklausęs į tėvynės vargus, puikiomis dainomis apraudojęs jos prigimties grožybes, bet neįstengęs atsispirti prieš gyvenimo sąlygas . . . Palikęs Seinų vyskupu ir tuo įgijęs valdžią, pradėjo a. a. Baranauskis bičiuliauti su didžiunais, visai nepri-lankiais musų tautos prabudimui, ir vieton užstoti už savo brolius, tamsybėse ir varguose skęstančius, atsikreipė nuo jų, užmiršo juos . . . Tauta pasijutusi atstumta, paminta, senei apraudojo dainių „Anykščių šilelio“, vyskupui dar gyvam beėsanč. Tarp gerbiamo dainiaus ir

tautos atsistojo tamsus ir šaltas šešėlis vyskupo - politiko, nesyki užgavusio saviems širdį . . . O tokių šešėlių, skiriančių jaunystės darbus nuo tolimesnio žmogaus gyvenimo, kasdien daugiau gimdo sunkus mūsų tėvynės padėjimas.

— Silpni esate! — šaukia mums svetimieji.

— Silpni, neišlavinti! — pritaria ir savieji, stovėdami iš tolo nuo mūsų visų kovų ir prispaudimų ir dar nepamėginę ir pirštu pajudinti ant tėvynės dirvos.

— Teip! Neprieštaraujame! Esame ištikrųjų silpni ir maža mūsų! Silpnomis rankomis įkibome į nepriprastą mums darbą! Supratę tėvynę esant pajuje, griebėmės iš paskubos už ginklų, kurių pirmiau nė iš tolo neteko išvysti. Daugumai iš mūsų už moksliską išsilavinimą turi užtekti vien trupučiais rinktos žinios! Už įkvėpimą — vien pavogtos valandos nuo darbo dėl duonos kąsnio! Už visą darbavimos taktiką — vien slėpimas savo darbų ir jausmų nuo visų! Už supratimą tarp besidarbuojančių — vien trumpi, alegoriški ir per tai neaiškūs ir raudonsiulių gaudomi laišakai. O dirva, ant kurios mės sėjame laimingesnės ateities grūdus — ta mylima mūsų tėvynė, kaip ji mums prijaucia? Kol mūsų judėjimas buvo neaiškus, neapsireiškė tuo, kuo jis dabar yra, kol pati valdžia gal nežinojo dar, ką su ta naujai atsivėrusia opa išpuola jai daryti, tol bajorai svyravo, nesyki rodydami ir nemaža simpatijos jauniems mūsų veikėjams. Dar ir atliekamu skatiku kartais pasidalydavo. Bet įvykus persekiojimams, ypač daugybei kratų ir apkalimų, teip vadinamoje d-ro Vaineikio byloje, yla išlindo iš maišo. Daugumas bajorų ėmė tiesiog šalintis nuo mūsų inteligencijos. Dar to maža! Savo liežuvavimais ėmė kitas nurodinėti žandarams namus, kurie dar šiek-tiek liko prilankesniais. Susiėję su ypatoms, nutariamomis, kad save už lietuvius skaito, tiesiog pasiskubina prieš policiją, patįs, neklausiami, teisintis, kad jie nieko su jomis bendro neturi, o draugystėje kartu budami šalinasi nuo jų, kad tik neužgirstų jų kalbų, kurios „galėtų buti“ priešingos viešpataujančiai valdžios tvarkai. Užteko truput išgąscio, kad tarp mūsų sulenkėjusių bajorų atsirastų uolesni veikėjai už pačius žandarus. Bent ramiai gali dabar girtuoklianti, drąsiai sėbrauti su visokiais šnipais. Nė vienas pusalkanis studentėlis nebepažiūrės dabar nustebęs jiems į akis, nebepertrauks kokių rimtu persergėjimu linksmių jų protų, nebeprašys pagaliaus su visoms smulkmenoms, kokių būdu rusų oficerai ir činovninkai mergauja jų dukteris . . . Nebeišniekijs tačiau į akis už sėjimą visokių biaurių paskalų, kaip antai nors ana, kuri apkeliavo visą plačią Lietuvą, kad Šiaulių klebono daržines sudeginę lietuviai. Paskala, kuri remiasi vien ant pliauzorojimo kokios davatkos, mačiusios prieš gaisrą pro šalį važiuojantį žmogų ant ratelio.

Štai trumpuose žodžiuose išrodymas, kaip mūsų tėvynės didžiunai supranta ir aiškina mūsų darbus. Jiems užtenka pinigų gardiems gėralams, brangiems lošimams su žandara ir kitais činovninkais, bet apšvietimui vargingesnių ir pakėlimui dvasios nebepritenka.

Lietuvystei, įgijusiai paskutiniuose laikuose daugiau spėkų, prisieina vėl susitraukti ir grįžti į surukusias, šiaudais dengtas sodiečių grinteles.

Čia ji viešpatauja po senovės ir dainoje ir prie lopšio ką-tik užgimusio artojo vaiko, ir ramioje šeimos snekoje, ir linksmioje jaunos mergelės giesmelėje . . . Visur, visur jos pilna.

Teip čia klojasi dar lygšiol gyvam žodžiui, bet rašytas gimdo dažnai didžiausius vargus. Nepertraukiamas persekiojimas, bauginimas žmonių vien užtai, kad jie trokšta apsišviesti, negali likti be pasekmių, kurios priveda nelaimingus sodiečius prie neišsakomo suerzinimo nervų. Vienoje grintelėje džiaugiasi motina gimusiu nesenei kūdikiu. Bet tą jos džiaugsmą staigu pertraukia penting žvangesys, skambėjimas rusiškos kalbos. Nors grįčioje nieko iš užgintųjų lietuviškų raštų nebuvo, bet pati krata teip išgąsdino moterį, kad ji smarkiai susirgo, o su ja kartu ir kūdikis. Neišturėjo vargas. Gulė graban už lietuviškas knygas, nors vos keletą sąvaičių šioje pasaulėje tebuvo išgyvenęs.

Kitam sodžiujė krata užtiko moterį begimdant. Sustingo nelaiminga nugramzdindama su savimi graban ir kitą gyvybę.

Tie paveikslai aiškiai parodo atmosferą ir sąlygas, kuriose yra priverstas gyventi ir darboties kiekvienas iš mūsų tautos darbininkų, kuriems prašaliečiai užmeta silpnybę, iš kurios nesistengiame ir teisingis. Priversti žiūrėti be pasipriešinimo į visokias skriaudas ir neteisybes, nustojame kartais visai tikėti ir į civilizacijos pajiegą. Nė iškur nesulaukdami nuraminimo, leidžiame užviešpatauti savyje bauriausiai apatijai ir mūsų mintis ima klaidžioti karčiausios abejonės takais. Kartais vėl, nesulaukę troškamojo pasisekimo, arba matydami kaip mūsų sunkiausių triusų įvykintas užmanymas subyra — nesusilaikome neišmetę kietų žodžių, lygei užgaunančių tą, į kurią jie buvo pataikyti, kaip įšopusią, užsivilusią širdį, iš kurios išsiveržė.

Štai ir šiandien, naujų metų dienoje, negalėdami susirinkti ir draugišku rankos suspaudimu perprašyti viens kitą, išsiteisinti kiekvienas iš savo silpnybių ir paraginti prie tolimesnio darbo, pasižadėkime atsižvelgti į praslinkusius metus ir gerai perkratyti savo darbus! Už vis daugiau žiūrėkime, kad tarp mūsų širdies ir tėvynės neleistume įsisprausti kokiam šešėliui, kurs mums mūsų pridermės takus dar daugiau aptemdytų.

Silpni esame ir gerai numanome, kad lemta mums vien takus skinti, vien kasti vagą pamatams puikaus rumo „tėvynės laisvės“, rumo, kurį įkurs galingesnės spėkos ateinančių kartų. Jų pajiegos, nuo mažens lavintos ir kurstomos prie bendro tarnavimo tėvynės reikalams, tvirčiau mokės įkibti į darbą, geriau jį vesti. O mes tik išstovėkime!

Lavonas?

O, kur dingo mano idėlas? . . . Kur dingo šitas karštas noras, kuo tik galint atnešti tėvynei naudą, geidimas, kuris negalėjo nei ant valandėlės nusiraminti, kursai stumte stumė, liepte liepė vis dirbti ir dirbti? . . . Kur dingo šita galinga dvasia, negalėjusi sutilpti mano krutinėj, puolusi laukan iš ankštaus skiauto, — laukan į plačią padangę, mušusi su savo stipriais sparnais į kliuties sienas, norėjusi jas sugriauti, išnaikinti? . . . Kur dingo jis, tasai galiūnas, kursai norėjo

išsilieti po visą svieta, įkurti visų širdise meilę, meilę galingą, viską apveikiančią, meilę prie savo nelaimingo artymo! . . . meilę, užsigėdusią jo labo?! . . . Buvo tai nerami dvasia, dvasia kuriai ankšta buvo savo skiautuose. — Atmenu, kaip ji atsimušdavo į atšalimo sienas! Kas tai per galinga, baisi buvo kova, . . . ne tai baisi jūros audra! . . . Čion bangos galingos puolė viena už kitos, su neišpasakyta spēka ir įirtimu mušė į sieną, stovėjusią ant jo kelio, peršokdavo per jos viršų, pavirsdamos į milijonus lašų . . . o čion vis naujos ir naujos bangos . . . užimas neišpasakytas, vėjo kaukimas ir teip rodės, toliaus be galo, be galo! . . . Kas tada dėdavos vidur, ten giliai krutinėj, širdyj, negalima ir išpasakoti! . . . o koksai bausis skausmas — sunku pasakyti!

Teip baisiai gynės šita dvasia nuo atšalimo, apatijos, rovės ji tada lyg ant patyčių augstyn prie naujų ir naujų darbų . . . jieškodavo vis naujų kelių atnešti skriaudžiamamjam ir nelaimingamjam naudą, suraminimą . . . ir tik po to ant valandos nutildavo. Kokia budavo po to lengvybė, ramumas ir laimė, koks tai buvo smagus jausmas, juog esi padaręs ką gero! . . .

Šventi tai buvo jausmai ir darbai jaunystės, dvasios stiprumo . . . O šiandien . . . kur tas viskas dingo? — — Kas liko? — Niekas . . . Kasžin koks bausis atšalimas apėmė širdį, dvasią ir pavertė jas į nieko neįjaunčiantį šaltą ledą. Ar-gi jau viskas nudegė, nutilo? . . . Ar-gi nepasisiekimas, priešo ranka išrovė iš manęs visą šitą ugnį, neliko nei kibirkštėlės? Ar-gi kalėjimas butų prarijęs visą mano energiją? Ar-gi atitolinimos nuo tėvynės, išvaymas į tolimas šalis, sumyniojimas visų mano šventų jausmų ir bėda, kova gyvenimo, rūpestis apie duoną — viską šitą manyj išnaikino? . . . Ar-gi niekas neliko? . . .

— Ne . . . liko. Liko dar skaudi žaisda, žaisda dar neužgijusi . . . Ji mane kankina, ji atmena man praėjusius laikus . . . O kur draugai? — Atkrito, atšalo, užmiršo . . . Skaudu! neužgis mano žaisdos . . . Šalin egoizmas! Ką-gi aš geidžiu?! Užsidariau į ankštus savo egoizmo skiautus ir jau nieko nematau! . . . Neužmiršo manęs, ne . . . Jie turi savo darbą, nėra jiems laiko rupintis apie pražuvusį . . . ne jie neužmiršo: jie veda toliaus mano darbą. Mažai dar jų, — tai ir nėra laiko mislyti apie menką atomą. Jie turi dangybę nelaimingų arčiaus, apie kuriuos reik rupintis . . . Nėra jiems laiko gydyti mano žaisdas! . . . Tai-gi, atmindamas šitą, gydysiuos pats . . . Išgysiu — o gal ir atsiras dar nauji kibirkštėlė! Gal dar busiu naujingas . . .

Apuokas.

Korespondencijos.

Iš Šventėnų džiakonystės (Vilniaus gub.) Labanorių parapija yra grynai lietuviška, vienok bažnyčioj visados skaitoma evanėlija ne tik lietuviškai, bet ir lenkiškai. Buvęs čia kunigas Šapara buvo beužsimanęs panaikinti tą persenusį paprotį, bet šlėktų tapo vyskupui apskūstas ir net pagaliaus iš lietuviškos parapijos tapo perkeltas į Lydą, kame lietuvių beveik nėra. Dabar turime kunigą teipgi lietuvi,

bet jis priverstas yra skaityti tas évanélijas ir lenkiškai, nes teip paliepta buvo da ir kun. Šaparai Šventėnų džiakono Jusio (arba Jusevyčios.)

Man pateko regėti tą džiakono paliepimą, kurį éion ištisai ir paduodu. Reikia patėmyti, juog musų augštoji dvasiškija visai nereikalingai savo susinesimuose vartoja maskolišką kalbą: rods nieks jiems neužgina rašinėti popierius, jeigu ne lietuviškai arba lenkiškai, tai bent lotyniškai. Bet maskoliška kalba jiems, matyt, už vis mielesnė. Prie paliepimo prispausta teip-gi antspaudas su pažymėjimu, juog tas popieris einąs nuo vardo Ministerijos Vidaus dalykų, tuo tarpu-gi kaip ant blankų paties vyskupo šių raidžių „M. V. D.“ visai nėra. Paliepimas Šventėnų džiakono šiep skamba:

„M. V. D. Vilniaus Rymo-Kat Diecezija. Šventėnų džiakonas Lapkričio 19 d. 1901 m. Nr. 752 P-nui prabaščiui Labanorių bažnyčios kun. Ignacui Šaparai — Sulyg ypatiško įsakymo Jo Ekscelencijos Vilniaus Vyskupo įsakau Jusų Mylistai („prepodobijn“) jokiū budu nemesti prakeikimo iš sakyklos ant lenkiškos kalbos ir lenkiškų jų maldaknygių, bet atbulai, šventadieniais ir teip šventomis dienomis skaityti évanélijas lenkiškai ir lietuviškai, o lygiu budu prie gyventojų lenkų nesikreipti nesuprantamoj jiems maskoliškoj arba lietuviškoj kalboj, bet atsakinėti ant jų klausimų lenkiškai. Jeigu neįpildysite šio paliepimo, nors mažiausiai peržengdami, tai aš turėsiu pranešti Jo Ekscelencijai sulyg duoto man paliepimo. Šventėnų džiakonas kun. M. Jusevyčia.“

Sunku buvo neperžengt šio paliepimo ypač kad gyventojų lenkų toj parapijoj visai nėra. Už peržengimą kun. Šapas tapo, kaip sakiau, į Lydą perkeltas.

Džiakonai, matyt, labai jautrus yra ant užlaikymo lenkiškos kalbos: liepė po bausme ją vartoti, kame tik žmonės lenkiškai šneka. Lygiu budu turėtų paguodoti ir lietuvius, esančius grynose lenkiškose parapijose — tegul ir ten skaito lietuviškai évanélijas, jeigu bent keletas suprantančių lietuviškai ten randasi.

Kas da svarbu, kad visi šie užmetinėjimai ant kun. Šaparos tapo ištraukti tik iš skundų šlėktos, primelavusios nebutus daiktus ant kunigo lietuvio. Nepersitikrinęs visai, ar teisingos ar ne šios skundos, džiakonas jau leidžia popierį. Sunku ištikro ir kunigams gyventi po vadovyste tokių jų viršininkų.

Vanagėlis.

Suvalkai — dailus ir diktas miestelis ant upės Juodos Hanzos turi apie 24000 gyventojų. Yra nemažas skaitlius ir lietuvių, bet jie netur jokio tautiško susipratimo. Kad užšnekini lietuviškai, tai atsakę kelis žodžius vėl griebiasi už lenkiškos. Gimnazijoje lietuviai mokintiniai kalba tarp savęs lenkiškai ir mokinas tikėjimų dalykų lenkiškai ant lenkiškų knygų, nors kunigas (pravardę užmiršau), dailiai lietuviškai mokėdams, galėtų mokinti prigimtoje kalboje, kad jie reikalautų. Bet netik lietuviai ir abelnai visi suvalkiečiai ne tur jokio politiško susipratimo: susiėjimuose pasiganėdina kalbomis apie orą ir kitus, mažai ką reiškiančius atsitikimus. Lenkai tik tuo skiriasi nuo lietuvių, kad tvirtai užlaiko savo kalbą: išmokino lenkiškai net daugelį gudų.

Paskutiniame laike suvalkiečiai labai pradėjo kalbėti apie kun. Česnavyčių, lietuvi (Suvalkuos yra 5 kun. ir tik tur-but viens lenkas) iš priežasties jo pamokslų. Mat daug mozuraičių ištekėjo už maskolių ir kun. Česnavyčius jas už tai labai pradėjo baust iš sakyklos. Valdžiai žinoma, tai ne patinka ir prie kunigo nor prisikabint.

Fabaigoje rugs. m. į Suvalkus žadėjo atvažiuoti Varšavos general-gubernatorius Čertkovas. Miestas, kaip bematant, pastatė gale miesto triumfališkus vartus ir prirengė fejerverkų, kas prekiavo apie 2500 rubl. Bet general-gubernatorius paskirtoj dienoj neatvažiavo, nes apsirgo; tik nežinia ar pats Čertkovas, ar jo pati . . . Potam triumfališki vartai buvo sugriauti, o kariško jenerolo sode buvo, muzikai griežiant, sudeginti fejerverkai.

Ikišioliai Suvalkuos pramonė buvo menka, nes miestas nebuvo sujungtas su didesniais miestais. Dabar, nutiesus gelžinkelį pramonė veikiausia pakils. Užvedimų ir dirbtuvių jokių nėra (jeigu neskaityt už dirbtuvę menopolinės sankrovos).

Kv-lis.

Vilnius. [Prie Katrės paminklo Vilniuje.] Iš vietinių Vilniaus maskoliškų laikraščių gauname patirti „skaudžią“ naujieną, juog statymui paminklo Katri . . . pritruko pinigų ir todėl atidengimas paminklo šiai geradėjai, suvienijusiai nuo amžių „rusų kraštą“ su Maskolija, lieka atidėtas tolesniam laikui. Sulyg apkavimui įsteigto statymui paminklo komiteto išdavimų tam tikslui busią 160—170 tukstančių, o tuo tarpu įplaukė į komiteto yzdą iki rugsėjo mėnesio š. m. vos tik apie 100 tukstančių. Todėl komitetas šaukiasi prie žmonių geros valios aukauti pinigus šiam paminklo statymui. Palengvinimui rinkimo aukų tebeliks atidengti visi mūsų krašto ir Maskolijos vietiniai valdžios yzdai („kaznačeistvos“), kurie su padėka priimsią ir mažiausią auką šiam teip brangiam tikslui. Ši komiteto pranešimą, teip skelbiantį, teko mums tik regėti, bet nesuspėjome padaryti kopijos nuo teip svarbaus rašto. Nuo laiko apskelbimo, vyliamės, yzdai šie jau tapo apkrauti aukomis, ir paminklas rasi . . . už keleto metų bus, jeigu, žinoma, nieks neišvogs pinigų, *P-tis.*

— Paveikslų paroda, apie kurią jau buvau rašęs V-o Nr. 3 ir 4, tapo perkelta šią vasarą į naują vietą (Didžioji gatvė, prieš 2-ją gimnaziją) ir po senovės maino kartas nuo karto paveikslus, rodydama įvairių tepliojų veikalus. Kas kartą vis daugiau galima atrasti paveikslų iš mūsų krašto. Teip, paskutinį kartą (rugsėjo pradžioje) atsilankęs, radau šiuos paveikslus: *Jarockio*: „Iš Ašmenės apylinkės“, „Griuvėsiai ant pilekainio,“ (Vilniuje), „Kryžievių ežerai“ (už Verkių), „Bokštas Naujapilyj“ (Nowogródek); *Jurjevčičiaus*: „Žiema“, „Užvingj“ (= Zakręt), „Vilnė“ (= Vileika). „Vasara“; *Romerio*: „Ant Nemuno“; *Tomaševičiaus* „Lietuvoj“. Tai vis maži paveikslėliai. Iš kitų paveikslų savo puikumu ir geru atlikimu darbo pritraukia: *Prušinskio* „Medėjos išpažintis“, *Stabrovskio* „Laimės karalaitė“, *Brandto* „Mušis po Chocimu“.

Reikia pridurti, juog vieta paveikslų parodai dabar yra labiau pritrinkama ir rumingesnė, negu pirma. *J. M-ž-g-t-s.*

Vilnius. Pasimirus Seinuose vyskupui Baranauckui, tam pripažintam jau mūsų kaimynų Lietuvos raštininkui, nuo vardo lietuvių nebuvo nė vainikų, nė kokių bent viešų išreiškimų paguodonės šio vyro, vis-gi užsitarnavusio mūsų rašliavoje (mažai! Red.). Vainikus ant jo kapo sudėjo vokiečiai arba lenkai, kaip paveldan šeimyna Rekošo, Kauno pabrikerio, šeimyna Bociarskių ir laikraštis „Kurjer Warszawski“. Toksai atsinešimas lietuvių prie autoriaus „Anykščių šilelio“ yra apgailėtinas (? Red.)* ir prašalinimui tos įtekmės, juog mūsų vyrus temoka už-

* v. „Pasikalbėjimas“ ir pabaigą šios kor., kame pats autorius sumažima nuopelnus a. a. vysk. A. B. Red.

laikyti paguodoj tik svetimtaučiai. Vilniaus lietuviai užmanė padaryti už dušią a. a. vyskupo Antano ekzekvijas ir tokiu budu nors iš dalies atlikti sulg mirusio Lietuvos vyro tai, kas jam priderėjo. Apie ekzekvijas buvo pagarsinta išklėjavimu pranešimu ir gruodžio 12-oj d. šv. Mikalojaus bažnyčia buvo puikiai papuošta: marai buvo apkrauti kvietkais, tarp kurių matomas buvo vyskupo didelis portretas. Nuo vardo Vilniaus lietuvių ant grabo buvo uždėtas metalinis vainikas su užrašu: „Lietuvos vyrui, mokslinčiui ir dainiui vyskupui Antanui Baranauckiui, Vilniaus lietuvių“, kursai tapo pasiūstas į Seinus ant vyskupo kabo. Žmonių buvo susirinkę gana apščiai; tarp jų nemažai buvo ir lenkų. Kunigas Kukta susirinkusiems pasakė neilgą pamokslėlį, paminėdams nuopelnus a. a. vyskupo Antano, kaipo mūsų vadovo šiose netikresiose sanlygose mūsų gyvenimo. Teisybė, tokiu vadovu vyskupas Antanas dėl lietuvių niekados nebuvo, o priešingai, pakliuvęs ant sosto vyskupo į Seinus, matomai politikos dėlei glaudėsi labiausiai prie lenkų-pouų, negu prie lietuvių, bet ans parašė „Anykščių šilelį“, sudestė daug tautiškių mūsų giesmių, kurias žmonės ir šiandien gieda. Už tai tepasilieka amžina jam garbė!

— Mirus Seinų vyskupui Antanui Baranauckiui Vilniaus lietuvių nusiuntė kapelionui vyskupo kun. Laukaičiui tokį telegramą: „Meldžiame išreikšti giminėms mirusio Lietuvos dainiaus vyskupo Antano nuoširdį gailestį.“

— Vilniaus miesto „duma“, apsvarstindama išdavimus ant sekančių metų, atmetė pašelpą, kurią ikišiol išduodavo cerkvinėms popų mokykloms, esančioms Vilniuje, pasiteisindama, juog šių mokslainių prilaikymas privalo rūpėti tik dvasiškijai, o ne svietiškomis įtaisoms. Pašelpos „duma“ duodavo 3 tukstancius rublių.

— Apie naujus Vilniaus urėdus žmonės pradeda vis daugiausiai gero šnekėti. Mat kaip gubernatorius teip ir general-gubernatorius padarė apsilankymus pas lenkus didžponius, ko niekados pirmiausiai urėdai nedarydavo. Priegtam jie klausinėję, ką galį jie gero miestui padaryti sulg šių didžponių nuomonės, nes patįs juog nieko nepazįsta. Toksai atsinešimas didžiai įtiko patiems didžponiams. Tuli jau šneka, juog reikia kuodaugiausiai padavinėti visokių maldavimų mūsų urėdams, kurie mat noriai juos priimsią, o gal ir išklaussią. Jeigu teip, tai ir lietuviams butų gerai pasiūsti keletą prašymų kaip apie spaudos daleidimą, teip ir apie vaikų mokimą, pašalinimą uždraudimo pirkti žemę, užimti vietas savo krašte ir t. t. P—tis.

Iš Tvieriaus. Vyskupas Zvieravyčius . . . jau nusileido: jis priėmė, pasiulytą jam maskolių valdžios, Sandomieriaus vyskupiją ir, žinoma, atsisakė nuo Vilniaus vyskupijos. Maskolių valdžia džiaugiasi: ji pagaliausiai išsipainiojo iš tų kilpų, į kurias buvo įkliuvusi, išstremdama vysk. Z. Tai buvo geras jai pamokslas ir ji, tur but ne veikiai jį užmirš; net dabar, važiuojant vyskupui Z. į Sandomierą, ji, bijodama Peterburge, o ypač Vilniuj, pravažiuojant vyskupui, demonstraciją, liepė jam butinai važiuot per Maskvą ir Varšavą.

Vysk. Z. išvažiavo iš Tvieriaus 12 gruodį, bet išvažiudamas vėl ne vyriškai pasielgė: 7 gruodį buvo jį prisieki, jis prisieki, kaip ir 5 metai atgal,* užengdamas ant Vilniaus vyskupijos sosto, išpradžių carui (žinoma, maskoliškoj kalboj, nors tai buvo katalikų bažnyčioj!), o paskui lotyniškoj kalboj — popiežiui. Tą pačią dieną iškėlė vysk. Z. pas save pietus; ant tų pietų užprašė ir Tvieriaus gubernatorių kunigaikštį Goliciną; 8 gruodį vysk. Z. ir atvažiavęs iš Peterburgo ant jo prisiegos** Mogiliavo arcivyskupas kun. Klopotovskis buvo pas gubernatorių ant pusryčių; paskui abudu nuėję pas Tvieriaus archijerijų Dimitrą, nors tas visai nebuvo buvęs pas juodu su vizitu ir, žinoma, neatėjo su revizitu . . . Teip, šituose vysk. Z. žingsniuose

*) Tuomet tik a. a. vysk. Baranauckas teišdriso prisiegti pirma popiežiui prieš altorių, paskui carui pas stalelį (žr. Nr. 1 „Tėv. Sarg.“ 1898 m.)

**) Paprastai naujieji vyskupai važiuoja ant prisiegos į Peterburgą.

yra daug panašaus ant to pokylio 8. XI. 1899 atminimui nelemtos atminties Muraviovo-Koriko, ant kurio „turėjo laimę“ buti garsusis mūsų vyskupas ir sudaužti stiklę su to budelio įpėdiniais!

V. Kapsukas.

Iš Finijos. Nors maskolių valdžia turi dabar begalo darbo ir pačioj Maskolijoj, vienok ji, kaip gera motina, nė ant valandėlės negali užmiršti ir savo pavergtųjų šalių, ypač Finijos. Nepasisėkė jai įvesti naują budą ėmimo finų į kariumenę ir ji da labiau įsiuto: dabar jau pradėjo tiesiog laužyti Finijos konstituciją. Neuždyką Pleve, užėmęs vietą ministerio vidaus dalykų, po senovei liko ir Finijos statsekretoriumi: viena letena jis spaudžia Maskoliją, kita griebia Finiją.

Nuo liepos mėn. p. m., pagal caro parėdymą, naujai išduodamieji Finijai įstatymai turi buti apskelbiami žmonėms nebe Finijos senato, kaip ikišiol buvo, bet general-gubernatoriaus. Tokiu budu dabar maskolių valdžia lengvai gali apskelbti ir priešingus Finijos konstitucijai įstatymus; pirmiau kartais galėjo jų neperleisti senatas.

Pabaigoj rugpūčio tapo išduoti maskolių valdžios 5 nauji parėdymai sulyg Finijos rėdymo ir sudo. Ir seniau Finijos general-gubernatorius turėjo tiesą buti pirmsėdžiu ant abelnų senato ir jo departamentų susirinkimų; bet ta tiesa tiktai ant popieros testovėjo, kadangi senate buvo vartojama nesuprantama general-gubernatoriui žuvėdiška kalba. Dabar turi buti įvesta senate rusiška kalba ir prie apsvarstymo tulų dalykų turi butinai buti ir gen.-gubernatorius arba jo pagalbininkas; apsvarstinėjant-gi kitus dalykus, ir turi tiesą general-gubernatorius pareikalauti, kad be jo nieką nedarytų; be to general-gubernatorius, pagal naujuosius parėdymus, gali nepildyti senato nutarimų, gali neapskelbti jų ir visai atmesti, išimant sudo nutarimus. Senato prokuratorius seniau turėjo tiesą užtėmyti gen.-gubernatoriui, jei jis kur neteisingai pasielgtų; dabar pačiam senatui uždrausta peržiurinėti kolektyviškus prašymus, adresus, peticijas, „kritikuojančias pasielgimą valdžios ir ardančias draugijos tvarką ir ramumą“. Pirmiau Finijos valdininkai skaitėsi ir buvo žmonių tarnais; jie buvo paskiriami ant kokios vietos tiktai po viešo konkurso; jų negalima buvo kitaip palikti be vietos, kaip tiktai per sudą, o sudas kiekvienam buvo atidarytas ir kiekvienas galėjo ten skūstis ant valdininkų. Dabar paskyrimas net ir sudo valdininkų visiškai priguli nuo gubernatorių; dabar beveik visur be kontrolės bus paskiriami ir be kontrolės paliekami valdininkai be vietos, kaip pačioj Maskolijoj — administratyviškais keliais. Ir maskolių valdžia jau parodė, kaip gerai ji moka naudotis tais naujaisiais parėdymais: ant rytojaus po apskelbimo šito (26. VIII.) parėdymo ji prašalino nuo vietų 12 nepatinkamų sau finų valdininkų; 10 iš jų — vyresniejie sudžios. Dabar ant valdininko tegalima skūstis tiktai to valdininko vyresnybei ir procesas sulyg kokio valdininko tegali but pakeltas tiktai sutikus jo vyresnybei; tokiu budu administracijos darbai jau nebegali but sudo kontroliuojami.

Augštai kulturiškai stovį finai, žinoma, nepasiduos savo budedliams; negalėdami legališku keliu protestuoti prieš maskolių valdžios sauvalę, jie bus priversti, kaip ir kitos pavergtosios Maskolijos šalys ir pati Maskolija, „prispaudimą atremti spēka, o už pralietą žmonių kraują užmokėti pačių prispaudėjų krauju!“ O kad finai mokės tai

padaryti, tai mes jau galėjome persitikrinti pernai iš demonstracijų Gelsingforse ir kituose Finijos miestuose dėl naujojo budo ėmimo jų į kariumenę.

Revolucionierius.

Iš svetimų laikraščių.

Dėlei Katrės paminklo Vilniuje. Rašiau jau, juog maskoliams truksta pinigų statymui Katrės paminklo Vilniuje. Tuomet truko tam reikalui apie 75 tukstančius. Dabar iš paleistų apgarsinimų matome, juog tam puikiam maskolių darbui tetrūksta tik 50 tukstančių. Čion privedu ištisą komiteto atsišaukimą, kursai po kelis sykius buvo garsinamas „Vilniaus valdybos Žiniose*) ir kituose vietiuose laikraščiuose.

„Senovės palikimas mūsų tėvynės (suprask: Maskolijos!) — Vakarinė Rusija, ačiui netikusiems istoriškiems santikiams, laike trijų amžių buvo po svetimu jungu. Tik ciecorienei Katrei II. garbingai viešpataujant, Maskolija galėjo pilną pagelbą suteikti šiam giminiškam (!) pakraščiui ir pagaliaus įvykdinti iš nanjo seniai geidžiamąjį susiliejimą Vakarinės Rusijos su Maskvine. Nuo tos gadyinės, budama po Rusijos cecorių globa Vakarinė Rusija galėjo jau ramiai ir tvirtai žengti keliu lioso kulturiško (!?) lavinimose ir vienyjimose su Maskolija. Atminimui šios minėtinos mūsų Didžiosios cecorienės veikmės, Jo Karališkai Didybei malonu buvo 9 d. vasario 1899 metų Augščiausiai sutikti ant rinkimo po visą imperiją aukų pastatymui mieste Vilniuje, kaip centre viso krašto, paminklo ciecorienei Katrei II, „kaipo vyriausiai įvykdintojai sugražinimo Maskolijai išgriebto nuo jos Baltrusiško krašto.“*) Toks cecoriaus sutikimas duoda progą visiems žmonėms rusams padaryti savo mesliavą šiam bendram maskolių reikalui, prie kurio brangus ne rublis, bet kiekvienas skatikas, prisijustas iš visų pakraščių mūsų plačios Tėvynės, kaip dovana šventam atminimui Didžiosios Globėjos maskolių žemės.

Paminklo vertė apskaitoma sulyg 165—170 tukstančių rublių, iš kurių truksta dabar 50 tukstančių rublių. Todėlei komitėtas šiuo pranešimu apskelbia žinei visų apie tai ir meldžia, ypač redakcijas laikraščių, priimti gyvą dalyvavimą rinkime mesliavų. Visas meslavas, kokio jos ten didumo nebutų, galima atidavinėti į kiekvieną viešpatystės yzdą („karnačeįstvo“) arba sulyg aukautojų noro, siųsti tiesiog Vilniaus komitėtui, prižiūrinčiam paminklo statymą.“

Teip skamba maskolių valdžios pranešimas. Nežinai žmogus, iš ko labjaus biauřėtis, ar iš melagingo priskaitymo mūsų krašto prie „maskoliško“, ar iš maldavimo visų Maskolijos rusų aukauti šiam „bendram reikalui“? Pažymėtina, juog komitėtas kreipiasi tik „prie žmonių rusų“. Butų geistina, idant mūsų visuomenė, dėlėi statymo Katrei paminklo, sumestu ir-gi šiek-tiek pinigų išleidimui tam tikrų mūsų pranešimų, kurie parodytų, juog mūsų Lietuva nėra ta dalimi Maskolijos, kuri teip godžiai norėjo susilieti su giminiška Maskolija, bet atpenč nori greičiau nuo šios giministos nusikratyti. Statymas paminklo Katrei po teisybę tur didesnį politišką svarbumą, negu anuose metuose statymas tame pačiame Vilniuje paminklo Muravjovui. Paminklas Muravjovui — tai padrutinimas tos valdžios politikos, kurios tuo tarpu valdžia laikosi sulyg mūsų krašto, paminklus-gi Katrei — tai naujai kaloma vėnis į grabą mūsų politiškos nelaisvės, atsikratimas nuo kurios reikalaus jau spēkų visos tautos. Neužmirškime apie tai!

P—tis.

*) „Vilensk. Gubern. Viedomosti“ 1902 m. Nr. 89.

*) šie žodžiai paties caro, kurios jis užrašė ant paduoto gener. Gubern. Trockio pranešimo apie paminklo įsteigimą.

— „Walka“ Organ P. P. S. na Litwie Nr. 1. Pasirodė pirmas numeris lenkiškojo laikraščio „Walka“, apie nutarimą išleidinėjimo kurio pateko žinios į „Varpą“ Nr. 11. Ten patilpo tyrus įžengiamasis straipsnelis, paskui „Apie patriotizmą“ ir keletas įvairių korespondencijų, sugraibyčių iš svetimų laikraščių.

Kaip ir galima buvo tikėtis, šis laikrašt-palaikis neapsėjo be insunuacijų ant lietuvių inteligencijos.

Straipsnelyje apie patriotizmą rašytojas aiškina, juog tas patriotizmas galis buti dviejopas: užgrėbiantis ir apsiginantis. Tokiu užgrėbiantčiu patriotizmu atsižymi Maskolijos valdžia sulyg savo politikos tarp svetimtaučių ir lygiu budu kitos viešpatystės, engiančias svetimas tautas ar viešpatystes dėlei pralobimo veikiančiųjų dar visuomenėj pasiturinčių luomų. Apsiginantis patriotizmas sulyg jo vardo ginasi nuo šių užgrėbimų ir persekiojimų. Musų krašto luomos teip-gi ginasi nuo maskolių patriotizmo, bet tas ginimasis, kaip reiškia gyvenimas, visai netikęs. Musų didžponiai vardan patriotizmo varo įvairias šunybes padrutinimui savo kišenės, musų bankieriai gina tarsi lenkiškas institucijas, po teisybei elgdamiesi su lenkais biauarius už maskolius. Prie eilios šių netikusų apginėjų tapo priskaityta ir lietuvių inteligencija, „kuri eina elgėtauti nuo gubernatoriaus mylistos duoti jai vieną arba kitą bažnyčią.“ Kadangi apie veikimą šios lietuvių inteligencijos laikraštis nieko nepraneša, tai galima spręsti, juog visas darbas lietuviškos inteligencijos ir pasibaigia vien tik ant elgėtavimo nuo gubernatorių bažnyčių. Tuo tarpu lenkiškasis laikraštis visai neprimena, juog jeigu išgavimui Vilniuje bažnyčios lietuviams ir buvo vieną tik sykį lietuviai nuėję prie general-gubern. Orževskio, tai tik dėlei to, juog paties vyskupo buvo pasiūsti prie jojo išgavimui daleidimo rinkti pasirašymus nuo reikalaujančių lietuviškosios bažnyčios. Kodėl „Walka“ neprimena visos eilios skundų ant lietuvių, padarytų t. v. „lenkų“? Tiesa, ji pripažįsta sulyg-lietuvių šovinizmą lenkų. Nors ji ir stengiasi nurodyti, juog jame, kaip neturinčiame viešpatystės spėkų, nėra niekam jokio pavojaus:

„Šis lenkų šovinizmas sako, budams pats persekiojamas ypatingomis tiesomis ir neturėdams paspirties viešpatystės valdžios nėra niekam pavojingas. Prisidengdami augštesne kultūra, lenkai neretai eina prieš lietuvius. Yra jug žinoma, juog dažnai kunigai užsiima platinimu lenkystės. Tai randa paspirtį tarp kunigų, ir vyskupų, kurie nesykį į lietuviškas parapijas siunčia kunigus, nemokančius nė žodžio kalbos jų parapijonių. Nėra teip-gi paslapčia, juog dalis kai-kurių lenkų inteligentų nemeiliom akim veizdi į kylančią Lietuvos kultūrą ir net stengiasi ugdinti lenkus prieš jų kaimynus (suprask: lietuvius).“

Mums rodos, juog akis pačios „Walkos“ lygiu budu yra atrauktos nemeile sulyg visko, kas yra lietuviška, o ne vien tik kunigų ir kai-kurių lenkų-inteligentų . . .

P-tis.

A. a. Antanas Baranauckas, Seinų vyskupas.

(Atminimas.)

Lapkričio 26 d. 9 val. vakaro pasimirė staigu Seinų vyskupas gerbiamasis musų tautietis Antanas Baranauckas. Gimęs 1834 m.

Kauno redyboj netoli Anykščių baigė Varnių seminariją, o paskui Dvasiškąją Akadėmiją, kurią pabaigė su laipsniu teologijos magistro. 1866 uose metuose tapo paskirtas profesoriu Kauno seminarijos, o 1874 metuose pasiliko inspektoriu tos pačios seminarijos. 1884 metuose tapo paskirtas sufraganu Žemaičių vyskupystės ir pagaliaus nuo 1897 m. liko pašauktas ant Seinų vyskupystės sosto.

A. a. vyskupas Baranauckas buvo tikru žinovu lietuviškos kalbos ir jos dialektų ir išmokė ne vieną kartą mūsų kunigus guodoti ir mylėti savo kalbą. Kunigas Antanas buvo tikru žadintoju ir kurstytoju tautiškos meilės ir turėdams poetišką talentą sustatė nemažai tautiškų giesmelių, kurios per kunigų tarpininkystę pasklido po žmones ir šiandien visur giedamos. Kaip autorius „Anykščių šilelio“ igyjo paguodone ne tik tarpe savo viengenčių, bet tapo branginamas ir svetimtaučių, o ypač nekurių vokiečių profesorių, kurie tiesiog važinėjo prie jo mokintis lietuviškos kalbos. Paskutiniame laike stropiai slėpė savo raštus ir giesmeles, nenorėdams jų išleidinėti užsieniuose ir manydams jas išleisti, kuomet bus leista lietuviams spauda. Už tai budams jau vyskupu nesykį kreipėsi prie Varšavos general-gubernatorio ir vidaus dalykų ministerio, prašydams leisti lietuviams spaudą, nės prie šios dienos sanlygų sunku esą kovoti dvasiškijai su visokiais bedieviško turinio raštais, pareinančiais iš Prusų į Lietuvą. Valdžios viršininkai žadėjo jau veikiai išpildyti jo maldavimą ir patsai vyskupas, pasitikėdams ant to, ragino tulus kunigus prisirengti prie naujų sanlygų, kuomet bus leista spauda, idant dvasiškija mokėtų priderančiai naudotis įvykusiaja reforma.

Man teko regėti kun. Baranaucką tik vieną sykį, kuomet jis buvo konsekrutas Petrapylje į vyskupus. Atmenu, juog tuomet jam buvo atnešta korektura į jo maskoliškai rašyto raštelio „Apie lietuviškąją kalbą ir jos žodyną“, kurį raštelį spausdino Mokslo Akadėmija. Daug vietų tape išbraukta, kame jis darodinėjo, juog joki u budu negalima lotyniškų raidžių užvaduoti maskoliškomis. Tokios permamos numažino paties veikalėlio vertybę ir didžiai suerzino vyskupą Antaną. Vyskupas mėgo daug šnekėti, ir atsimėnu, bunant man svečiose jis su pamėgimu vartojo paeiliui keletą dialektų ir šnekėjo teip, kaip yvairiose vietose mūsų žmoneliai kalba.

Užklaustas, ką jis mano apie mūsų tautišką judėjimą ir rašenybę, vyskupas prašė neužmiršti, juog pirmiausiai ans esąs dvasiškuoju ganytoju, ir jo pridermė esanti lygiai atsinešti prie visų tautų: kunigai, sako, neprivalo užsimti tautyste, o vien tik krikščionyste, kuri turinti but pastatyta visados ant pirmos vietos.

1901 uose metuose buvo aplankęs jį šiandien jau miręs Antanas Velioniškis, kursai paskui apsakinėjo, juog Baranauckas rodes jam didelį rinkinį yvairių dainų ir giesmių, kurias manąs išleisti, išgavus lietuviams spaudą.

Tikimės, juog artymesnieji pažįstamieji vyskupo Baranaucko surankios jo dvasišką palikimą ir nelaukdami spaudos sugrįžtant, atspaudis visus jo raštus ir daimas. Malonu butų matyti atspaudintais ir jo raštus ir prašymus dėlei išgavimo spaudos rašinėtus.

Užimdams augštą vietą, vyskupas Antanas stengėsi laikytis politikos ir taktikos, priderančios jo padėjimui. Nesykį turėjo slėptiesi

ne tik prieš valdžią, bet ir prieš savuosius, ar tai kunigus ar svietiškuosius. Bijodams, idant nebutų apšauktas litvomanu, lenkėsi prieš kai-kuriuos lenkus ir jieškojo tarpe jų simpatijos, nors tai dažnai erzino pačius lietuvius.

Bet ar šiokia ar tokia buvo jo politika, bet širdis jo buvo linkusi prie lietuvių, prie savo tautos, kurią karštai mylėjo — tai liudija gyvas jo palikimas — neužmirštinios tautiečių giedamos dainelės. Tebunie tau amžina garbė!

Petraitis.

Aukos „Varpo“, „Ukininko“ ir „Naujienu“ reikalams. 1902 m.

K. K. 50 rub.	108,00 mk.
V. B. 50 rub.	108,00 mk.
A. B. P. 40 rub	86,40 mk.
Barbora 10 rub.	21,60 mk.
Juodvarnis 20 rub.	43,20 mk.
M. I. 50 rub.	108,00 mk.
Š. II. 25 rub.	54,00 mk.
Pransys 10 rub.	21,60 mk.
	550,80 mk.
Buvo (žr. „Varpas“ 12 p m.)	2646,76 mk.
	Iš viso 3197,56 mk.

20. 1. 03.

M. Saunus.

Jonas Mačys †

(„Vienybės Lietuvinkų“ redaktorius)

mirė 15 d. Gruodžio 1902 m. Plymouth'e, Pa., turėdamas
35 metus.

Gimė Ilgavangių kaime, Klebiškių valščiujje, Senpilės pav.,
Suvalkų gubernijoje.

Platesnės žinios apie jo gyvenimą ir darbus bus paduotos vėliaus.

Atsakymai.

J. Mz. „Kelios žinios apie mūsų išeivystę ir išeivius“ gavome. Reikėtų turėt daugiau žinių: tapo apleistos svarbiausios išeivių naujokynės.

J. G. „Rusinių tautiškas kilimas“ gavome be 9 ir 10 pusl.

T-kui. Nr. 25 gavome.

Da-gyvam. „Ar šeimyna ar darbas“ gavome.

Bitei. „Iš gyvenimo verpetų“ gavome.

1903 metams Naujas Kalendorius

su daugybe naudingų pamokinių ir skaitymų tika išėjo iš po spaudos. Sutaisë P. M. pp. 162. Gaunamas pas

M. Saunus, Tilsit, Fabrikstrasse 27.

Atsakomasis redaktorius J. Lapinas. — Spausdinta pas Otto v. Mauderode, Tilžėje.